

Monitoring izveštaj o stanju digitalnih prava i sloboda u Srbiji januar 2015 - april 2015

Uvod

Share Fondacija je nastavila da prati stanje digitalnih prava i sloboda u Srbiji i u 2015. godini. U izveštaju koji sledi bavili smo se periodom od januara do aprila 2015. godine, u kome je zabeležen veliki broj slučajeva problematičnih sa aspekta prava na slobodu izražavanja i informisanja i prava na privatnost, digitalnu bezbednost, ali i druga prava pojedinaca koja mogu biti ugrožena u onlajn prostoru. Slučajevi koje je Share Fondacija zabeležila u ovom periodu podeljeni su prema vrsti problema ili povrede prava. Napominjemo da u metodologiji nisu navedene samo kategorije postojećih slučajeva, već su njom obuhvaćene i druge kategorije (npr. pozivanje posrednika na odgovornost) zbog budućih slučajeva, kako bi trenutna metodologija bila što sveobuhvatnija i potpunija.

A. Tehnički napadi na integritet sadržaja

- Preuzimanje kontrole nad sistemom, nalogom i identitetom ili uticanje na rezultate sistema

1. Činjenje sadržaja nedostupnim

Portal Opozicionar je krajem februara [pretrpeo](#) napad koji ga učinio nedostupnim, s tim da sadržaj nije uklonjen. Ovaj sajt je u to vreme objavio nekoliko tekstova o Internet timu Srpske napredne stranke (SNS) na osnovu informacija koje su im navodno [dostavili](#) nezadovoljni aktivisti ove političke partije. Na sajtu tvrde da su ti tekstovi razlog zbog kojih je na njih izvršen napad.

Portal Zaječar Online je pretrpeo napad 8. aprila u večernjim časovima, kada je zabeleženo više od 400 pokušaja [upada](#) u [administratorski deo sajta](#). Od predstavnika portala smo dobili informaciju da su pokušaji dolazili sa IP adresa iz zemalja širom sveta, te da ih je na kraju bilo više od 1000. Na Tviter nalogu portala je tokom sutrašnjeg dana [objavljeno](#) da sajtu nije bilo moguće pristupiti posle objave [teksta](#) o tome da nastup Džibonija na Gitarijadi nije ugovoren, dok su gradske vlasti tvrdile drugačije, ali da je tehnička podrška kasnije uspela da podigne sajt.

2. Uništavanje i krađa podataka i programa

Tokom januara, Share Fondaciji se obratio glavni i odgovorni urednik portala Teleprompter Danilo Redžepović zbog čudnih aktivnosti na njegovom sajtu. Prema njegovim rečima, preko kontakt forme koja se nalazi na sajtu stiglo je više od 300 mejlova neobične sadržine. Posumnjao je da se radi o vrsti napada poznatoj kao *“code injection”*, što je naš tehnički tim

posle analize i potvrdio i preporučio bolje obezbeđenje kontakt forme, kako ne bi više bila podložna napadima.

Na sajt Beogradske otvorene škole (BOŠ) krajem januara je izvršen napad, tako da je sajt bos.rs bio nedostupan. U kontaktu sa hosting provajderom saznali su da je najverovatnije reč o *CryptPHP*, što je [analiza](#) tehničkog tima Share Fondacije i potvrdila. U pitanju je maliciozni softver koji koristi bezbednosne propuste kako bi napadač dobio pristup sajtu ili mu onemogućio pristup na određeno vreme.

Najozbiljniji tehnički napad na onlajn medije od početka godine dogodio se 17. aprila, kada je [portalu Teleprompter](#) potpuno onemogućen pristup, dok su tekstovi uklonjeni. Posledica napada je bilo i preusmeravanje korisnika koji su pokušali da pristupe sajtu na domenu teleprompter.rs na sajt komisije kosovske vlade. Mete [napada](#) su bili i *Gmail* nalozima koje je glavni i odgovorni urednik Telepromptera Danilo Redžepović koristio u radu portala, Fejsbuk stranica i Tviter profil Telepromptera. Pomoću odgovora na bezbednosna pitanja za pristup Guglu i Fejsbuku, urednik portala je uspeo da povрати kontrolu nad nalozima. Sadržaj na sajtu je misteriozno vraćen, a Redžepović je u kontaktu sa hosting provajderom saznao da oni to nisu učinili. Važno je napomenuti da je urednik portala imao dobre [bezbednosne prakse](#) (dvostruka verifikacija pristupa, različite kompleksne šifre čuvane na sigurnom...), a način na koji je napadač uspeo da pristupi nalozima ostao je nerazjašnjen.

3. Neovlašćeni pristup - neovlašćena izmena i postavljanje sadržaja

Početak aprila je obeležio novu vrstu neovlašćenog pristupa sajtovima medija - ubacivanje tekstova. To se dogodilo na sajtovima dnevnog lista [Danas](#) i vebajta [Peščanika](#), na kojima je neovlašćeno objavljen pogrdan tekst o predsedniku Skupštine grada Zaječara Saši Mirkoviću, dok se samo na Peščaniku prethodno našao i tekst "Čovek 'čvrste ruke' pod istragom?", potpisan imenima Miljane Radivojević i Marka Milanovića, naučnika koji su prošle godine pokrenuli [afere plagiranih doktorata](#). Mirković je najavio tužbu povodom objavljivanja teksta "Ko je Saša Mirković" (Danas, Peščanik). Peščanik je inače u toku prošle godine dva puta pretrpeo tehničke napade ali, prema rečima urednice portala Svetlane Lukić, do sada nisu dobili povratne informacije od policije.

U velikom broju slučajeva napadi se izvode kombinovanjem više sredstava i metoda napada, ali smatramo da je zbog boljeg razumevanja napada i efikasnije odbrane neophodno dati detaljan pregled poznatih sredstava koja se koriste za neovlašćeni pristup i druge nezakonite radnje. Dakle, metodološka klasifikacija sredstava za izvođenje tehničkih napada se nalazi u nastavku:

- I Napadi korišćenjem malicioznog softvera (Malware attacks)
- II Injekcija/ubacivanje malicioznog koda (Code injection)
- III Izviđački napadi (Reconnaissance attacks)
- IV Presretanje komunikacije (Interception attacks)

V Pristupni napadi (Access attacks)

VI Napadi preplavlivanjem (Flooding/Denial of Service)

Pregled povreda:

#	Target	Sredstvo	Kategorija	Datum	Kontekst
1.	Teleprompter	II	A2	14. januar 2015.	Preko kontakt forme koja se nalazi na sajtu Teleprompter je stiglo više od 300 mejlova sumnjive sadržine. Sumnja da se radi o vrsti napada poznatoj kao "code injection", što je naš tehnički tim posle analize i potvrdio i preporučio da bolje obezbede kontakt formu kako ne bi više bila podložna napadima.
2.	BOŠ	II	A2	26. januar 2015.	Na sajt Beogradske otvorene škole (BOŠ) je izvršen napad, tako da je sajt bos.rs bio nedostupan. U kontaktu sa hosting provajderom saznali su da je najverovatnije reč o <i>CryptPHP</i> , što je analiza tehničkog tima Share Fondacije i potvrdila. U pitanju je maliciozni kod koji koristi bezbednosne propuste kako bi napadač dobio pristup sajtu ili mu onemogućio pristup na određeno vreme.
3.	Opozicionar	VI	A1	22. februar 2015.	Portal Opozicionar.com je pretrpeo napad koji ga učinio nedostupnim, s tim da sadržaj nije uklonjen. Ovaj sajt je u to vreme objavio nekoliko tekstova o Internet timu Srpske napredne stranke (SNS) na osnovu informacija koje su im navodno dostavili nezadovoljni aktivisti ove političke partije. Na sajtu tvrde da su ti tekstovi razlog zbog kojih je na njih izvršen napad.
4.	Sajt Danasa i Peščanik	V	A3	3. i 6. april 2015.	Na sajt dnevnog lista Danas i portal Peščanik ubačeni tekstovi koje nisu napisali autori. Tekst koji se pojavio na oba sajta je pogrdno govorio o tekst o predsedniku Skupštine grada Zaječara Saši Mirkoviću, dok se na Peščaniku misteriozno našao i tekst "Čovek 'čvrste ruke' pod istragom?", koji su navodno napisali Miljana Radivojević i Marko Milanović, mladi naučnici koji su razotkrili afere sa doktoratima.
5.	Zaječar Online	V	A1	8. i 9. april 2015.	Zabeleženo više od 400 pokušaja upada u administratorski deo sajta tokom večernjih časova 8. aprila. Pokušaji dolazili sa IP adresa iz zemalja širom sveta, te ih je na kraju bilo više od 1000. Na Twitter nalogu portala je 9. aprila objavljeno da sajtu nije bilo moguće pristupiti posle objave teksta o tome da nastup Džibonija na Gitarijadi nije ugovoren, dok su gradske vlasti tvrdile drugačije, ali da je tehnička podrška kasnije uspela da podigne sajt.
6.	Teleprompter	V	A2	17. april	Portal Teleprompter je pretrpeo ozbiljan sajber

				2015.	napad, čije su mete bili <i>Gmail</i> nalozi glavnog i odgovornog urednika Danila Redžepovića, sadržaj na serveru i Fejsbuk nalog. Posle tehničke analize Share Fondacije i dalje nije jasno na koji način su napadači saznali šifre i dobijali bezbednosne SMS kodove za pristup. Kako je na spomenutim naložima bila uključena dvostruka verifikacija (<i>two-step verification</i>) bilo je neophodno da se presretne SMS komunikacija i preuzmu bezbednosni kodovi.
--	--	--	--	-------	---

B. Nadzor elektronskih komunikacija, narušavanje prava na privatnost i zaštitu podataka o ličnosti

1. Elektronski nadzor

Još jedna tema značajna sa aspekta digitalnih prava i sloboda, jeste presretanje i nadgledanje elektronskih komunikacija građana Srbije. Iako postoji zakonski okvir koji uređuje ove aktivnosti, rad bezbednosnih službi i policije i dalje je nedovoljno transparentan. Nerešena su i brojna pitanja mogućih zloupotreba.

Naročitu sumnju u vezi sa presretanjem elektronskih komunikacija [izrazio](#) je Zaštitinik građana Saša Janković, koji je početkom godine izjavio da poseduje dokumenta u kojima se vidi da je Vojno-bezbednosna agencija (VBA) samostalno prisluškivala predstavnike političkih partija, sudije i sindikalne lidere. Između ostalog, Janković je ukazao na praćenje aktivnosti članova Srpske radikalne stranke (SRS) tokom mitinga u Beogradu povodom povratka lidera te partije Vojislava Šešelja. Dokumenta su u martu na Skupštinskom odboru za kontrolu službi bezbednosti [potvrđena](#) kao validna.

Ministar odbrane Bratislav Gašić je u intervjuu za Kurir u februaru [tvrdio](#) da je tokom ministarskog mandata Dragana Šutanovca 2009. godine kupljen uređaj koji je, između ostalog, Šutanovac koristio i za prisluškivanje članova svoje stranke (DS). Šutanovac je [najavio](#) tužbu protiv Gašića zbog ovih izjava.

Pitanje statističkih podataka o nadgledanju je ponovo postalo aktuelno jer je Bezbednosno-informativna agencija (BIA) [odbila](#) da dostavi podatke o broju prisluškivanih lica u toku 2014. godine Inicijativi mladih za ljudska prava (YIHR), ali je posle [intervencije](#) Poverenika ipak [to učinila](#). Prema podacima koje je dostavila BIA, tokom 2014. godine posebne mere su primenjene na 168 fizičkih i dva pravna lica.

Naše novine su početkom marta [objavile](#) da je BIA nabavila "hakerski program" pomoću koga može da presreće komunikacije na popularnim mobilnim aplikacijama *WhatsApp* i *Viber*. Prema rečima njihovog izvora iz bezbednosnih struktura, mnogi pripadnici BIA i policije su počeli da koriste *Kakao Talk*.

Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija stavilo je na [javnu raspravu](#) (februar-mart 2015) [Predlog pravilnika](#) o zahtevima za uređaje i programsku podršku za zakonito presretanje elektronskih komunikacija i zadržavanje podataka o elektronskim komunikacijama. Share Fondacija je [poslala komentare](#) na Predlog pravilnika, kojim bi se uvele neke veoma sporne novine, poput monitoring centra za presretanje elektronskih komunikacija.

Takođe, Share Fondacija je posle žalbe Povereniku uspela da [dobije podatke](#) od VBA koji se odnose na broj zahteva za pristup zadržanim podacima i broj zahteva za pristup sadržaju elektronskih komunikacija od 1. aprila 2013. do 1. aprila naredne godine. U navedenom periodu je bilo 15 predloga za prikupljanje zadržanih podataka o komunikaciji, dok je za pristup sadržaju komunikacije bilo 6 predloga. U oba slučaja, nadležni sudovi su prihvatili sve predloge. VBA je u odgovoru Share Fondaciji navela da će ostale statističke podatke iz zahteva dostaviti nakon dodatnog pretraživanja dokumentacije, što je u međuvremenu i učinila.

2. Narušavanje privatnosti komunikacije od strane privatnih aktera

Na portalu radija Bum 018 iz Niša je [objavljeno](#) da je zvanični mejl radija hakovan i da je sa njega poslata poruka “podrugljive sadržine” kako bi ih diskreditovala. Fotografija prosleđenog mejla se našla na Internetu, ali je posle intervencije državnih organa uklonjena, navela je redakcija portala.

3. Povrede regulative zaštite podataka o ličnosti

Grupa pojedinaca koja se predstavljala kao “Srpski hakeri” je na Internetu javno [objavila](#) bazu podataka građana Srbije, koja je sadržala matične brojeve, adrese, brojeve telefona itd, jer Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) nije ispunilo njihove zahteve. Odgovor MUP-a je glasio da su podaci građana [bezbedni](#), jer informacioni sistem nije povezan sa Internetom i samim tim je izolovan od spoljnih uticaja. Poverenik Rodoljub Šabić je [apelovao](#) na medije da se uzdrže od objavljivanja podataka građana i naveo da postoje indicije da je reč o bazi “sigurnih glasova” jedne političke stranke. Šabić je dodao da je ovaj događaj još jedna potvrda “neodgovornog odnosa države prema stanju u oblasti zaštite podataka o ličnosti”. Dvojica maloletnika za koje se [sumnja](#) da su postavili bazu podataka na Internet su u međuvremenu uhapšena.

Pregled povreda:

#	Akteri	Kategorija	Datum	Kontekst
1.	Grupa “Srpski hakeri”	B3	12. januar 2015.	Grupa “Srpski hakeri” je na Internetu javno objavila bazu podataka građana Srbije, koja je sadržala matične brojeve, adrese, brojeve telefona itd, jer MUP nije odgovorio na njihove zahteve. Dvojica maloletnika za koje se sumnja da su postavili bazu podataka na Internet su uhapšeni.

2.	Radio Bum 018	B2	20. januar 2015.	Na portalu niškog Radija Bum 018 objavljena je informacija da je neko neovlašćeno pristupio zvaničnom mejl nalogu ovog medija, sa koja je poslata poruka sa ciljem diskreditacije.
3.	Saša Janković, VBA	B1	28. januar 2015.	Zaštitnik građana Saša Janković je početkom godine izjavio da poseduje dokumenta u kojima se vidi da je Vojno-bezbednosna agencija (VBA) samostalno prisluškivala predstavnike političkih partija, sudije i sindikalne lidere. Između ostalog, Janković je ukazao na praćenje aktivnosti članova Srpske radikalne stranke (SRS) tokom mitinga u Beogradu povodom povratka lidera te partije Vojislava Šešelja. Dokumenta u martu Skupština potvrdila kao validna.
4.	Bratislav Gašić, Dragan Šutanovac	B1	8. februar 2015.	Ministar odbrane Bratislav Gašić implicirao da je tokom ministarskog mandata Dragana Šutanovca 2009. godine kupljen uređaj koji je, između ostalog, Šutanovac koristio i za prisluškivanje članova svoje stranke (DS). Šutanovac je najavio tužbu protiv Gašića zbog izjava o uređaju za prisluškivanje.
5.	Pravilnik o presretanju elektronskih komunikacija i zadržavanju podataka	B1	februar-mart 2015	Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija je stavilo na javnu raspravu (februar-mart 2015) Predlog pravilnika o zahtevima za uređaje i programsku podršku za zakonito presretanje elektronskih komunikacija i zadržavanje podataka o elektronskim komunikacijama. Share Fondacija je poslala komentare na Predlog pravilnika, kojim bi se uvele neke veoma sporne novine, poput monitoring centra za presretanje elektronskih komunikacija.
6.	BIA	B1	4. mart 2015.	Naše novine su početkom marta objavile da je BIA nabavila "hakerski program" pomoću koga može da presreće komunikacije na popularnim mobilnim aplikacijama <i>WhatsApp</i> i <i>Viber</i> . Prema rečima njihovog izvora iz bezbednosnih struktura, mnogi pripadnici BIA i policije su počeli da koriste <i>Kakao Talk</i> .
7.	BIA, YIHR	B1	23. mart 2015.	Bezbednosno-informativna agencija (BIA) odbila da dostavi podatke o broju prisluškivanih lica u toku 2014. godine Inicijativi mladih za ljudska prava (YIHR), ali je posle intervencije Poverenika ipak to učinila.
8.	Share Fondacija, VBA	B1	22. april 2015.	Share Fondacija je posle žalbe Povereniku uspela da dobije podatke od VBA koji se odnose na broj zahteva za pristup zadržanim podacima i broj zahteva za pristup sadržaju elektronskih komunikacija od 1. aprila 2013. do 1. aprila naredne godine.

C. Prekoračenje slobode izražavanja i pritisci zbog aktivnosti i izražavanja na mreži (novinari, onlajn mediji, blogeri, aktivisti, pojedinci)

U nastavku su slučajevi raspoređeni prema vrsti povrede:

1. Iznošenje neistina

Novinari Balkanske istraživačke mreže (BIRN) su se ponovo našli na udaru dnevnog lista Informer, koji ih je naslovnoj strani [optužio](#) da u ime Evropske unije “reketiraju” po Srbiji, za šta je kao primer trebalo da posluži istraživanje BIRN-a o tenderu za isušivanje kopa “Tamnava”, koji je dobila kompanija iz Srbije. Čitava naslovna strana izdanja Informera od 15. januara posvećena je “raskrinkavanju” sistema koji navodno funkcioniše tako što EU finansira BIRN, koji potom “ucenjuje” državu kako bi kompanije iz EU dobile državni novac.

Glavni i odgovorni urednik Informera Dragan J. Vučićević je [tužio](#) urednika portala Teleprompter Danila Redžepovića za povredu časti i ugleda, tražeći odštetu od 500 000 dinara. Razlog za podnošenje tužbe je [tekst](#) u kome se navodi da je Informer tabloid koji je finansirao odbranu ubice Tijane Jurić.

2. Uvrede i vrednosni stavovi

Početak januara, list Tabloid je objavio [uvodnik](#) pod nazivom “Gospode, pomozite”, čiji je autor Milovan Brkić, glavni i odgovorni urednik tog lista. Pored uvredljivih opaski upućenih političarima, na samom kraju teksta Brkić navodi: “Na Badnje večer pomolimo se Bogu, da nam da snage i kuraži, da nam ne zadrhti ruka... I da se spasimo od zla koje nam pretilo”. U jednom delu javnosti su ove reči protumačene kao poziv na ubistvo premijera Srbije Aleksandra Vučića. Dnevni list Informer je potom [optužio](#) predsednika Nezavisnog udruženja novinara Srbije (NUNS) Vukašina Obradovića da [“nema ništa protiv ubistva Vučića”](#), na osnovu Obradovićevih [tvitova](#) o Tabloidu.

Voditelj emisije “24 minuta” Zoran Kesić je na svom Fejsbuk profilu napisao post u kome je izvređao ljude koji su, prema njegovom mišljenju, relativizovali zločin nad karikaturistima francuskog magazina Šarli Ebdó. Portal Mondo je [objavio screenshot](#) Kesićevog posta, posle čega su na Tviteru [usledile](#) uvrede na Kesićev račun, pre svega zbog satiričnog sadržaja emisije.

Usledio je još jedan napad na novinare BIRN-a, ovog puta zbog [istraživačkog teksta](#) o isumpavanju kopa “Tamnava”, posla koji je država na tenderu dodelila konzorcijumu bez iskustva, što je znatno uvećalo cenu. Premijer Srbije Aleksandar Vučić je potom novinare BIRN-a [nazvao](#) lažovima koje šef delegacije EU u Srbiji Majkl Devenport plaća da bi govorili protiv Vlade Srbije. Na ovakav pritisak reagovao je NUNS osudom izjave premijera i [upozorio](#) da “uspostavljanje kritičke javnosti, kao sastavnog dela demokratskih sistema, nije moguće bez

istraživačkog novinarstva kojim se bavi BIRN”. Narodni poslanik (SNS) Vladimir Đukanović je za portal Srbijadanas.com [izjavio](#) da je BIRN “ucenjivačka, reketaška organizacija”, kao i da je “skandalozno” to što je NUNS branio novinare BIRN-a.

Veliku pažnju javnosti je izazvao [kratak prekid](#) emitovanja emisije “Veče sa Ivanom Ivanovićem”, povodom koga se čak i predsednik Srbije Tomislav Nikolić [oglasio](#) na Tviteru, jer je navodno emisija ukinuta zbog uvreda na njegov račun. Međutim, voditelj emisije Ivan Ivanović je u intervjuu za dnevni list Kurir tvrdio da je urednik Informera Dragan J. Vučićević svojim [spletkama](#) izazvao skidanje emisije sa programa. Usledila je [rasprava](#) Vučićevića i Ivanovića na Tviteru, uz grube uvrede. “Veče sa Ivanom Ivanovićem” se ubrzo [vratilo na program](#) TV Prva.

Na društvenim mrežama se pojavila [fotografija](#) fiktivne umrlice ministra u Vladi Kosova Aleksandra Jablanovića na albanskom jeziku, u kojoj se on naziva psetom, a posle njegove [izjave](#) da su napadači koji su kamenovali grupu raseljenih Srba u Đakovici “divljaci”. Kako piše dnevni list Blic, uvredljiva umrlica je prvobitno bila [postavljena](#) na Fejsbuk stranicu “Nastavljaju se protesti, Jablanović napolje, Trepča je naša!”.

Apelacioni sud je [potvrdio](#) presude Višeg suda u Beogradu kojima se E-novinama i glavnom i odgovornom uredniku Petru Lukoviću nalaže da reditelju Emiru Kusturici isplate skoro 400 000 dinara na ime naknade za pretrpljeni duševni bol i povredu časti i ugleda, kao i da presude [objave](#) na portalu. Kusturica je tužio portal i urednika zbog prenošenja dva teksta - “[Novogodišnja bajka za ubice](#)” sa sajta Peščanik i “[Ugled i čast Emira K.](#)” sa sajta Portal.ba.

Centar za nove medije “Liber” sproveo je veoma interesantno [istraživanje](#) o “botovima” tako što su angažovali sopstvene onlajn aktiviste sa kojima su potpisali i ugovor. Blogger Nikola Jovanović je [objavio](#) ugovor na Tviteru, zbog čega se našao na meti pojedinih korisnika.. To je samo jedan od primera u kojima se vide [karakteristike ponašanja](#) botova na Tviteru koje je CNM Liber prikazao u istraživanju: kada treba da napadaju oponente ili brane svoju poziciju, to rade organizovano u grupama, kidnapuju tuđi *hashtag* ili maksimalno podržavaju svoj, međusobno se prate, podržavaju ritvitovanjem i slično.

U sudskom postupku koji bivši urednik u listu Kurir Igor Ćuzović vodi protiv [humoriste Srđana Ćešića](#), advokati tužioca su sudu 31. marta predali podnesak da zbog [uvrede](#) koju je Ćešić Ćuzoviću uputio na Tviteru u novembru 2013. godine sud proglasi Ćešića krivim i izrekne mu sudsku opomenu. Ćešić je zbog pisanja Kurira o slučaju preminule devojčice Tijane Ognjanović na Tviteru izrazio negodovanje i vodio raspravu sa Ćuzovićem, koji ga je tužio jer se osetio uvređenim zbog [Ćešićevih tvitova](#). Prvostepena presuda kojom je Ćešiću izrečena sudska opomena je [ukinuta](#), a postupak je i dalje u toku. Međutim, kako je samo tužena strana podnela žalbu, presuda ne može imati negativnije posledice po tuženog od prvostepene presude.

Vanji Bahilj, voditeljki i tviterašici poznatoj kao “Koza na štiklama”, na Tviteru je početkom aprila upućeno više uvreda u vezi sa biznismenom Miroslavom Miškovićem i Demokratskom

strankom, što se može videti iz [ove prepiske](#). Postavila je skrinšot spornog tvita, a korisnica “Aska i vuk” koja joj je uvrede uputila je kao odgovor postavila “Kozin” tvit u kome navodno [poziva na ubistvo](#) ministra Bratislava Gašića i optužila je za terorizam i govor mržnje.

Gradonačelnik Leskovca Goran Cvetanović, nezadovoljan [tekstom](#) o sumnji da je njegovu kuću gradilo lokalno javno preduzeće, optužio je novinare portala Južne vesti da pišu [“tendenciozno i po narudžbini”](#), kao i da se zna “ko ih plaća”. Zbog ovog i ranijih istupa prema medijima, NUNS je [osudio](#) Stevanovićevo ponašanje i pozvalo ga da u komunikaciji sa novinarima i medijima pokaže ozbiljnost i odgovornost, kako to nalaže javna funkcija koju obavlja.

Glavni i odgovorni urednik Informera Dragan J. Vučićević je [nastavio](#) sa neprimerenim rečnikom i uvredama na Tviteru, koje su ovoga puta bile [direktno upućene](#) Slobodanu Georgijevu, novinaru BIRN-a. Vučićevićevu reakciju je izazvala tužba za povredu časti i ugleda koju je Georgijev podneo protiv njega, što je urednik Informera cinično prokomentarisao da mu nije jasno kako “neko može da tuži za povredu nečega što nema”. U istoj prepisci Vučićević je [izvređao](#) i novinarku Vremena Jovanu Gligorijević, koja je stala u odbranu Georgijeva.

Glumica Bojana Maljević je na Tviteru dobila veoma uvredljive i uznemirujuće poruke od korisnika pod nadimkom “Realista” zbog podrške Zaštitniku građana Saši Jankoviću. Tvit od 30. aprila u kome je “Realista” [poručio](#) da želi da se Bojani Maljević desi isto što i roditeljima Predraga Gojkovića, objavljen je kao odgovor na glumičin tvit da se na TV Pink te večeri nastavlja linč emitovanjem dokumentarnog filma o smrti Jankovićeovog prijatelja. Ona je takođe [napisala](#) tekst o dešavanjima za vreme protesta koji se održavao preko puta Pinkove zgrade tokom emitovanja programa o tragediji, ali ga nije postavila na svoj B92 blog jer, prema njenim rečima, nije mogla da pristupi nalogu. Tekst pod naslovom “Pretnje” je objavljen na novom blogu Bojane Maljević (bojanamaljevic.wordpress.com); može se pročitati [ovde](#).

3. Ugrožavanje privatnosti

Dnevni list Blic je pisao o [slučaju](#) maloletnice koju je bivši momak ucenjivao njenim nagim fotografijama, koje mu je poslala dok su bili u vezi. Pretio je da će objaviti fotografije na Fejsbuku ukoliko mu ne bude davala novac, što je devojčica i radila sve dok njeni roditelji nisu saznali za ucenu. Ovo je jedan od primera “osvetničke pornografije” (*revenge porn*) odnosno objavljivanja (ili pretnji objavljivanjem) intimnih sadržaja bivših partnera na Internetu sa namerom da im se naudi. Osvetnička pornografija predstavlja [ozbiljan problem na svetskoj mreži](#), a nedavno je kriminalizovana u Kaliforniji i Izraelu.

“Blic” je [objavio](#) informacije da portal TV Džambo iz Niša već duže vreme vređa novinarku ovog dnevnog lista Ivanu Anđelković zbog njenog pisanja o poslovima firme vlasnika portala i JKP Naisus. Na portalu ove televizije od početka godine se pojavio niz tekstova o novinarki Blica”, kojima se objavljuju informacije o njenom [privatnom životu](#), [optužbe](#) i [uvrede](#).

Portal Teleprompter je objavio [tekst](#) o noćnim izlascima maloletnog sina Aleksandra Vučića D.V. u kome njegov identitet nije bio zaštićen na fotografijama. Ministarstvo kulture i informisanja je [pokrenulo](#) prekršajni postupak protiv odgovornog lica u Teleprompteru zbog kršenja Zakona o javnom informisanju i medijima, prema kome se “maloletno lice ne sme učiniti prepoznatljivim u informaciji koja može da povredi njegovo pravo ili interes”. Novinarska udruženja [UNS](#) i [NUNS](#) su oštro osudila pisanje Telepromptera.

4. Pritisci, pretnje i ugrožavanje sigurnosti

Tužilaštvo u Nišu je za pretnje novinaru Južnih vesti Draganu Marinkoviću, kome su u decembru 2014. upućene reči “dao bih ti metak u čelo”, [odbacilo](#) krivičnu prijavu iz proceduralnih razloga. Naime, mišljenje tužilaštva je da su se preteći komentari na Fejsbuku odnosili na “običnog” građanina, a ne na novinara, te da se u tom slučaju postupak ne vodi po službenoj dužnosti. Kasnije je [otkriveno](#) da je Marinkoviću pretio sin visoke funkcionerke SNS iz Leskovca.

U drugom slučaju pretećih komentara koji su Fejsbuku upućeni novinarima Južnih vesti krajem 2014. godine, [otkriveno](#) je da je počinitelj zaposlen u Direkciji za javni prevoz u Nišu. Direktor ove institucije je [odbio](#) da prokomentariše ova saznanja, potvrđena u policiji. Takođe, službenik direkcije je priznao da je pretio novinarima.

Slaviša Lekić, jedan od autora serijala dokumentarnih filmova o srpskim haškim beguncima koji su [emitovani](#) na TV Prva krajem januara i početkom februara, [ukazao](#) je na Tviteru na [pozive na ubistva](#) autora i sagovornika koji su se [mogli videti](#) na Fejsbuku.

Član muzičke grupe “Amadeus” Aleksandar Stanimirović, poznatiji kao Aca Amadeus, [pokušao](#) je da uleti džipom u zgradu kompanije *Ringier Axel Springer*, u kojoj se nalaze redakcije Blica i 24 sata, zbog teksta koji je [objavljen](#) na portalu blic.rs. U tekstu je prenet njegov post na Fejsbuku o navodnom rastanku od supruge, što ga je razbesnelo. Iako je prilikom incidenta pušten, tužilaštvo i policija su [nastavili](#) istragu protiv njega. Stanimirović je i tokom trajanja istrage [slao](#) uvredljive poruke i vređao novinare i list Blic.

Aktivista radikalne levičarske grupe Marks 21 Matija Medenica je [objavio](#) tvit upućen profesoru na Fakultetu za medije i komunikacije Zoranu Ćirjakoviću sa fotografijom giljotine, koji je Ćirjaković protumačio kao pretnju smrću. Ćirjaković smatra da je Medenici [zasmetao](#) njegov tekst [“Zašto neće biti srpskog Ciprasa”](#) koji je objavljen u Politici.

Posebnu pažnju je izazvala [nova presuda](#) trojici članova foruma Parapsihopatologija koji su po drugi put prvostepeno osuđeni na uslovnu kaznu zatvora od godinu dana, uz vreme proveravanja od tri godine, zbog navodnih pretnji koje su uputili autorima filma “Pretpostavka pravde” Borisu Malagurskom i Ivani Rajović. Sud je procenio da postovi na zatvorenom delu foruma mogu da se okarakterišu kao ugrožavanje sigurnosti. Da podsetimo, krajem prošle

godine je Apelacioni sud u Beogradu [oborio](#) prvostepenu presudu, a predmet je vraćen na ponovno suđenje.

Šminkerka Jelena Mačić, jedna od privedenih zbog širenja panike na društvenim mrežama za vreme prošlogodišnjih poplava, [navela](#) je da se joj tužilaštvo javilo sa predlogom da prizna krivicu, što je ona odbila. “Ako treba da idem u zatvor zato što govorim i pišem ono što mislim... idem!”, napisala je na svom Fejsbuk profilu, što je preneo Kurir.

Nastavljeni su napadi na korisnike Tvitera koji kritikuju aktuelne vladajuće strukture, pa je tako zabeležen slučaj blogera Nikole Jovanovića ([@PeckoPivo](#)) kome je [Saša Jeremić](#), urednik sajta SNS-a i član Glavnog odbora ove partije, [poručio](#) da će se “videti na Keju”, podsetivši na njihov prethodni susret. Jovanović je ovaj tweet shvatio kao pretnju, što ima posebnu težinu jer je reč o funkcioneru vladajuće stranke u Srbiji.

Novinar Dušan Mašić je na Tviteru pokrenuo akciju [#sedamhiljada](#), sa ciljem okupljanja građana koji bi legli ispred Narodne skupštine povodom 20 godina od genocida u Srebrenici. Mašić je za televiziju N1 [izjavio](#) da zbog ove akcije dobija pretnje batinama i smrću. Na Tviteru su ga čak [optuživali](#) i da “snosi određenu odgovornost za teroristički napad u Zvorniku i buduće napade”.

Postupak pokrenut zbog pretnji novinarki Južnih vesti Biljani Roganović je [zastareo](#) jer posle dve godine tužilaštvo i policija nisu otkrili ko joj je poslao preteću SMS poruku, upućenu sa broja telefona predsednika Okružnog odbora SNS u Prokuplju Darka Laketića. Glavni i odgovorni urednik Južnih vesti Predrag Blagojević nije zadovoljan istragom i najavljuje žalbu, a Laketić je negirao da je poslao preteću poruku, optužio novinarku da je sve [izmislila](#) i podneo krivičnu prijavu protiv nje, što je Tužilaštvo odbacilo.

Policija je uhapsila Nemanju Ristića zbog pretnji streljanjem koje je putem društvenih mreža [uputio](#) ambasadoru SAD u Srbiji Majklu Kirbiju. Ristić je osim Kirbiju pretio i direktoru Fonda B92 Veranu Matiću i republičkoj javnoj tužiteljki Zagorki Dolovac. Matić je [svedočio](#) u istrazi koja se vodi protiv Ristića, rekavši da je u pitanju osoba koja je [sklona nasilju](#), što je pojačalo njegov strah. Matiću je Ristić mejlom [poslao](#) poruku da će biti streljan po naredbi državnog vrha, nezadovoljan izveštavanjem televizije B92 o dolasku blagodetnog ognja u Srbiju.

Na sajtu posvećenom rasformiranoj jedinici Crvene beretke [pojavi](#) se informacija da Tužilaštvo za ratne zločine pravi popis srpskih veterana koji su ratovali na Kosovu. Tužilac za ratne zločine Vladimir Vukčević [demantovao je ove navode](#) i dodao da su takve lažne tvrdnje veoma opasne, kao i da podsećaju na atmosferu za vreme pobune ove jedinice, koja je prethodila ubistvu premijera Srbije Zorana Đinđića.

5. Sloboda izražavanja na Internetu i radni odnos

Pritisak koji se na radnom mestu vrši na građane zbog njihovih aktivnosti u onlajn okruženju ogleda se na primeru Maje Vuković Biserko, urednice likovnog i književnog programa i sindikalne aktivistkinje u JP Sportsko-kulturni centar “Obrenovac”. Vuković Biserko je već imala problema zbog izjava u vezi sa obnovom zgrade sportsko-kulturnog centra posle poplava, kao i zbog postova na njenom privatnom Fejsbuk profilu. Ona je na 17. aprila na Tviteru [napisala](#) da je u nedavno otvorenom zimskom bazenu u Obrenovcu tri puta više hlora od dozvoljene količine, što je saznala od kolega koje rade na bazenu, posle čega je [kažnjena](#) umanjnjem plate za 20 posto u naredna tri meseca zbog povrede radne discipline, tj. “širenja laznih vesti” i narušavanja ugleda Javnog preduzeća, uz zahtev za utvrđivanje krivične odgovornosti.

Krajem aprila je u Višem sudu u Beogradu [održano](#) pripremno ročište u sporu novinarka Tanjuga Jasminke Kocijan i te novinske agencije zbog mobinga. Kocijan je u februaru 2014. na svom privatnom profilu na Fejsbuku komentarisala akciju spasavanja iz snežne oluje u Feketiću dok je bila na bolovanju. Posle objavljivanja spornog komentara, novinarka je premeštena na niže rangirano radno mesto, dodeljeno joj je više posla i smanjena joj je plata. Na samom ročištu sudija je od predstavnice UNS-a [zatražila](#) da napusti sudnicu, jer novinarima navodno nije dozvoljeno prisustvo bez prethodne najave i odobrenja.

U ovu kategoriju smo svrstali slučajeve i prema sledećim vrstama pravnih posledica zbog aktivnosti pojedinih aktera u onlajn okruženju:

- I Privatne tužbe
- II Krivične prijave
- III Privođenja i pritvori
- IV Značajne presude
- V Prekršajni postupci

Pregled povreda:

#	Akteri	Pravne posledice	Vrsta povrede	Datum	Kontekst
1.	Vukašin Obradović, Informer	/	C2	3. januar 2015.	Početak januara, list Tabloid je objavio uvodnik pod nazivom “Gospode, pomozite”, čiji je autor Milovan Brkić, inače glavni i odgovorni urednik tog lista. Pored uvredljivih opaski upućenih političarima, u javnosti je tekst protumačen kao poziv na ubistvo premijera Srbije Aleksandra Vučića. Dnevni list Informer je potom optužio predsednika NUNS-a Vukašina Obradovića da “nema ništa protiv ubistva Vučića”, na osnovu Obradovićevih tvitova o Tabloidu.

2.	Nepoznato	/	C3	8. januar 2015.	Bivši momak ucenjivao maloletnu devojčicu da će objaviti njene nage fotografije na Fejsbuku ako mu ne bude davala novac. Posle devojčicinog priznanja i intervencije njenih roditelja, ucenjivanje je prestalo.
3.	Zoran Kesić	/	C2	9. januar 2015.	Voditelj emisije "24 minuta" Zoran Kesić je na svom Fejsbuk profilu napisao post u kome je izveštao ljude koji su, prema njegovom mišljenju, relativizovali zločin nad karikaturistima francuskog magazina Šarli ebdo. Mondo je objavio <i>screenshot</i> Kesićevog posta, posle čega su na Tviteru usledile uvrede na Kesićev račun, pre svega zbog satiričnog sadržaja emisije.
4.	BIRN, Aleksandar Vučić	/	C2	9. januar 2015.	Napad na novinare BIRN-a, ovog puta zbog istraživačkog teksta o isumpavanju kopa "Tamnava", posla koji je država na tenderu dodelila konzorcijumu bez iskustva, što je znatno uvećalo cenu. Premijer Srbije Aleksandar Vučić je potom novinare BIRN-a nazvao lažovima, koje šef delegacije EU u Srbiji Majkl Devenport plaća da bi govorili protiv Vlade Srbije. Narodni poslanik (SNS) Vladimir Đukanović je za portal "Srbija danas" izjavio da je BIRN "ucenjivačka, reketaška organizacija", kao i da je "skandalozno" to što je NUNS branio novinare BIRN-a.
5.	Južne vesti	II	C4	11. januar 2015.	Niška policija otkrila da je preteći komentar na tekst Južnih vesti krajem decembra 2014. postavio radnik Direkcije za javni prevoz. On je priznao da je postavio preteći komentar, a policija je podnela krivičnu prijavu protiv njega.
6.	BIRN, Informer	/	C1	15. januar 2015.	Dnevni list Informer je optužio BIRN da u ime Evropske unije "reketira" po Srbiji, pokušavajući to da pokaže na primeru tendera za isušivanje kopa "Tamnava", što je BIRN objavio istraživanje. Čitava naslovna strana izdanja "Informer" od 15. januara je posvećena "raskrinkavanju ucenjivanja države" kako bi kompanije iz EU dobile državni novac.
7.	Dragan Marinković, novinar Južnih vesti	II	C4	21. januar 2015.	Tužilaštvo u Nišu je za pretnje novinaru Južnih vesti Draganu Marinkoviću, kome su u decembru 2014. upućene reči "dao bih ti metak u čelo", odbacilo krivičnu prijavu iz proceduralnih razloga. Mišljenje tužilaštva je da su se preteći komentari na Fejsbuku odnosili na "običnog" građanina, a ne na novinara, te da se postupak ne vodi po službenoj dužnosti. Kasnije je otkriveno da je Marinkoviću pretio sin visoke funkcionerke SNS iz Leskovca.
8.	Ivan Ivanović, Dragan J. Vučićević	/	C2	23. januar 2015.	Tokom kratkog prekida emitovanja emisije "Veče sa Ivanom Ivanovićem", voditelj Ivan Ivanović je intervjuu za dnevni list Kurir tvrdio da je gl. i odg.

					urednik Informera Dragan J. Vučićević svojim spletkama izazvao "skidanje" emisije sa programa. Usledila je rasprava Vučićevića i Ivanovića na Tviteru, uz grube uvrede. Emisija je ubrzo vraćena na program TV Prva.
9.	Slaviša Lekić	/	C4	30. januar 2015.	Slaviša Lekić, jedan od autora serijala dokumentarnih filmova o srpskim haškim beguncima, koji su emitovani na TV "Prva" krajem januara i početkom februara 2015, ukazao je na pozive na ubistva autora i sagovornika koji su se mogli videti na Fejsbuku.
10.	Aleksandar Jablanović	/	C2	3. februar 2015.	Na Fejsbuku se pojavila lažna uvredljiva umrlica na albanskom u kojoj se vređa ministar u Vladi Kosova Aleksandar Jablanović, nakon što je napadače koji su kamenovali grupu raseljenih Srba u Đakovici nazvao "divljacima".
11.	Emir Kusturica, E-novine	IV	C2 (povreda časti i ugleda, duševni bolovi)	3. februar 2015.	Apelacioni sud u Beogradu je potvrdio presude Višeg suda u Beogradu kojima je portalu E-novine i gl. i odg. uredniku Petru Lukoviću naloženo da ukupno isplate skoro 400 000 dinara reditelju Emiru Kusturici zbog povrede časti i ugleda i pretrpljenih duševnih bolova. E-novine su prenele dva teksta koji su pogodili Kusturicu.
12.	Aleksandar Stanimirović, Blic	/ (pod istragom je)	C4	9. februar 2015.	Frontmen "Amadeus benda" Aleksandar Stanimirović je pokušao džipom da uleti u zgradu kompanije Ringier Axel Springer, u kojoj se nalaze redakcije Blica i 24 sata. On je bio besan zbog toga što je na portalu Blica objavljen tekst u kome je prenet njegov status sa Fejsbuka.
13.	Zoran Ćirjaković, Matija Medenica	/	C4	22. februar 2015.	Aktivista levičarske grupe Marks 21 Matija Medenica objavio tvit sa slikom giljotine upućen profesoru Zoranu Ćirjakoviću, zbog toga što je bio nezadovoljan njegovim tekstom u Politici.
14.	Ivana Anđelković, TV Džambo	/	C3	11. januar 2015, 5. mart 2015.	Na portalu TV Džambo je od početka godine objavljen niz tekstova koji sadrže informacije o privatnom životu, optužbe i uvrede na račun novinarku Blica Ivani Anđelković.
15.	Teleprompter	V	C3	12. mart 2015.	Ministarstvo kulture i informisanja pokrenulo je prekršajni postupak protiv odgovornog lica u portalu Teleprompter, zbog objavljivanja fotografija maloletnog sina premijera Srbije Aleksandra Vučića u tekstu o njegovim noćnim izlascima.
16.	Dragan J. Vučićević, Danilo Redžepović	I	C1	12. mart 2015.	Glavni i odgovorni urednik Informera Dragan J. Vučićević je tužio gl. i odg. urednika portala Teleprompter Danila Redžepovića za povredu časti i ugleda, zbog teksta na ovom portalu o tome kako je Informer navodno finansirao odbranu ubice maloletne Tijane Jurić.

17.	Jelena Mačić	II	C4	22. mart 2015.	Šmikerka Jelena Mačić je u postu na Fejsbuku, koji je preneo Kurir, navela da joj je tužilaštvo ponudilo da prizna krivicu za širenje panike na društvenim mrežama tokom prošlogodišnjih poplava, zbog čega je bila i privedena.
18.	Forumaši Parapsihopatologije	IV	C4	25. mart 2015.	Nova presuda trojici članova Internet foruma Parapsihopatologija za ugrožavanje sigurnosti reditelju Borisu Malagurskom i Ivani Rajović. Oni su u ponovljenom postupku ponovo osuđeni na uslovnu kaznu zatvora od godinu dana, uz vreme proveravanja od tri godine, zbog navodnih pretnji koje su postavili u okviru rasprave na zatvorenom delu foruma.
19.	Crvene beretke, Tužilaštvo za ratne zločine	/	C4	27. mart 2015.	Na sajtu koji je posvećen rasformiranoj jedinici Crvene beretke objavljena je informacija da Tužilaštvo za ratne zločine pravi popis srpskih veterana koji su ratovali na Kosovu, što je tužilac Vladimir Vukčević demantovao, navodeći da se tako stvara atmosfera kao za vreme pobune ove jedinice, posle koje je ubijen premijer Srbije Zoran Đinđić.
20.	Srđan Češić, Igor Čuzović	I	C2	31. mart 2015.	Podnesak advokata Igora Čuzovića koji je tužio Srđana Češića za uvredu na Tviteru, kojim se od suda traži da proglasi Češića krivim i izrekne mu sudsku opomenu.
21.	Nikola Jovanović	/	C2	31. mart 2015.	Centar za nove medije "Liber" je sproveo veoma interesantno istraživanje o "botovima" tako što su angažovali sopstvene onlajn aktiviste, sa kojima su potpisali i ugovor. Bloger Nikola Jovanović je objavio ugovor na Tviteru, posle čega su u konverzaciju ušli korisnici koji su počeli da ga napadaju.
22.	Južne vesti, Goran Cvetanović	/	C2	1. april 2015.	Gradonačelnik Leskovca vređao novinare Južnih vesti, rekavši da se "zna ko ih plaća", kao i da pišu tendenciozno i po narudžbini.
23.	"Koza na štiklama"	/	C2	4. april 2015.	Poznatoj tviterašici "Kozu na štiklama" je na Tviteru početkom aprila upućeno više uvreda u kontekstu sa biznismenom Miroslavom Miškovićem i Demokratskom strankom.
24.	Nikola Jovanović, Saša Jeremić	/	C4	8. april 2015.	Član Glavnog odbora SNS-a Saša Jeremić blogeru Nikoli Jovanoviću na Tviteru poručio "da će se videti na Keju", što je Jovanović protumačio kao pretnju.
25.	Dragan J. Vučićević, Slobodan Georgiev	/	C2	17. april 2015.	Glavni i odgovorni urednik Informera Dragan J. Vučićević na Tviteru vređao novinara BIRN-a Slobodana Georgieva, posle tužbe za povredu časti i ugleda koju je Georgiev podneo protiv njega.
26.	Maja Vuković	/	C5	17. april	Maja Vuković Biserko, zaposlena u JP Sportsko-

	Biserko			2015	kulturni centar "Obrenovac", na Tviteru je napisala da je u nedavno otvorenom zimskom bazenu u Obrenovcu tri puta više hlora od dozvoljene količine, što je saznala od kolega koje rade na bazenu, posle čega je kažnjena umanjenjem plate za 20 posto u naredna tri meseca zbog povrede radne discipline, tj. "širenja laznih vesti" i narušavanja ugleda Javnog preduzeća, uz zahtev za utvrđivanje krivične odgovornosti.
27.	Dušan Mašić	/	C4	22. april 2015.	Novinar Dušan Mašić je izjavio da dobija pretnje smrću i batinama posle pokretanja akcije #sedamhiljada na Tviteru. Cilj ove akcije je da se obeleži 20 godina od genocida u Srebrenici.
28.	Novinarka Južnih vesti Biljana Roganović	II	C4	24. april 2015.	Postupak za pretnje novinarki Južnih vesti Biljani Roganović je zastareo jer posle dve godine tužilaštvo i policija nisu otkrili ko joj je poslao preteću SMS poruku, koja je poslata sa broja telefona predsednika Okružnog odbora SNS u Prokuplju Darka Laketića.
29.	Jasminka Kocijan, Tanjug	/	C5	28. april 2015	U Višem sudu u Beogradu održano pripremno ročište u sporu novinarkes Tanjuga Jasminke Kocijan i te novinske agencije zbog mobinga. Kocijan je u februaru 2014. na svom privatnom profilu na Fejsbuku komentarisala akciju spasavanja iz snežne oluje u Feketiću dok je bila na bolovanju.
30.	Veran Matić, Majkl Kirbi, Zagorka Dolovac	III	C4	29. april 2015.	Policija je uhapsila Nemanju Ristića zbog pretnji streljanjem koje je putem društvenih mreža uputio ambasadoru SAD u Srbiji Majklu Kirbiju. Ristić je pored Kirbiju pretio i direktoru Fonda B92 Veranu Matiću i republičkoj javnoj tužiteljki Zagorki Dolovac.
31.	Bojana Maljević	/	C2	30. april 2015.	Glumica Bojana Maljević je na Tviteru dobila veoma uvredljive i uznemirujuće poruke od korisnika pod imenom "Realista" zbog podrške Zaštitniku građana Saši Jankoviću.

D. Manipulacije u digitalnom okruženju

U ovom delu izveštaja ćemo napraviti pregled slučajeva koji mogu da se dovedu u vezu sa različitim vrstama manipulacija u digitalnom okruženju. Upravo bitne karakteristike digitalnog okruženja (anonimnost) omogućavaju brojne obmane, i ponekad zaista nije lako stati na put onome ko želi da ga zloupotrebi. Vešti i digitalno pismeni korisnici mogu lako prepoznati pokušaje zloupotrebe mogućnosti onlajn sveta, ali su oni u Srbiji i dalje manjina.

U manipulacije u digitalnom okruženju i zloupotrebe mehanizama svakako spada *astroturfing*, tj. kreiranje lažne slike o javnom mnjenju, tako da izgleda da je kreirano spontano. Taktika koja se

u Srbiji najčešće koristi u poslednje vreme jesu tzv. botovi, za koje postoje indicije da su aktivisti političkih stranaka koji koriste društvene mreže i komentare na portalima kako bi napadali ili podržavali određenu ličnosti ili stavove.

1. Lažno predstavljanje i krađa identiteta

U ovom periodu smo se susreli sa novim vidom pritiska na novinare onlajn medija - lažno predstavljanje u njihovo ime. Tako su zasad nepoznate osobe [poslale](#) brojne zahteve za informacije od javnog značaja u ime novinarkice Centra za istraživačko novinarstvo Srbije (CINS) sa mejl adrese koja ne pripada njoj. CINS je tim povodom podneo [krivičnu prijavu](#) Tužilaštvu za visokotehnoški kriminal, zbog sumnje da je izvršeno krivično delo falsifikovanja isprave (čl. 355 i 356 Krivičnog zakonika), ali i druga krivična dela.

Na Tviteru se pojavio lažni profil poznatog tviteraša Vladimira Stankovića ([@DedaBor](#)) pod nazivom [DedaBorMirror](#), sa avатарom koji odgovara pravom nalogu, tako da je korisnike mogao da dovede u zabludu. Nalog je bio aktivan svega nekoliko dana, od 2. do 4. aprila, i nije kreirao problematičan sadržaj (uvrede, psovke...) ali pokazuje koliko je lako naći se na udaru i uznemiriti zajednicu.

2. Zloupotreba mehanizama digitalnog okruženja (između ostalog i astroturfing, botovi itd...)

Urošu Nedeljkoviću, blogeru koji je u srpskoj Internet zajednici poznat kao "Bjuti Dingospo", odnosno "Bjuti Demosten", krajem januara je [blokiran](#) Fejsbuk nalog. U diskusiji sa drugim korisnicima na Tviteru se kao mogućnost pojavilo to da ga je neko prijavio Fejsbuku zbog toga što ne koristi pravo ime, što mu se i [ranije dešavalo](#) kada je kritikovao pojedine ličnosti. Na njegovom Fejsbuk [profilu](#) se sada nalazi pravo ime, ali je u zagradi označen nadimak po kome je poznat u zajednici. Fejsbukova [politika](#) korišćenja pravog imena (*real name policy*) je i drugim korisnicima pravila probleme i može da se zloupotrebi.

Interesantan primer pokušaja da se negativne informacije uklone sa Interneta jeste prilog emitovan na beogradskoj televiziji Studio B, u kome su se kao "slučajni prolaznici" [pojavi](#) građani za koje se kasnije ispostavilo da su aktivisti Srpske napredne stranke (SNS). Video je uklonjen sa Jutjub kanala Studija B, ali je ostao [dostupan](#) javnosti jer su ga korisnici postavljali na svoje privatne kanale.

Kao deo kampanje protiv Zaštitnika građana Saše Jankovića, na Tviteru se pojavio *hashtag* [#SalePrangija](#), koji aludira na pištolj kojim je samoubistvo pre više od 20 godina izvršio Jankovićev prijatelj Predrag Gojković. U brojnim tvitovima se Janković [poziva](#) da podnese ostavku, traži se ["istina"](#) o slučaju, mediji se [optužuju](#) za cenzuru pisma porodice Gojković, čime se stvara atmosfera linča.

Pregled povreda:

#	Akteri	Kategorija	Datum	Kontekst
1.	Novinarka CINS-a	D1	30. januar 2015.	Neko je poslao veliki broj zahteva za informacije od javnog značaja u ime novinark Centra za istraživačko novinarstvo Srbije (CINS) sa mejl adrese koja ne pripada njoj.
2.	Uroš Nedeljković - Bjuti Dingospo	D2	23. januar 2015.	Korisniku koji je u Internet zajednici poznat kao Bjuti Dingospo krajem januara je blokiran nalog na Fejsbuku. On je smatrao da mu je nalog blokiran zbog kritika upućenih doktorki Slađani Velkov.
3.	TV Studio B	D2	25. mart 2015.	Još jedan primer manipulacije jeste prilog beogradske televizije Studio B, u kome su se kao slučajni prolaznici pojavili građani za koje se ispostavilo da su aktivisti SNS-a. "Studio B" je uklonio snimak sa svog Jutjub kanala, ali su ga drugi korisnici postavljali na svoje privatne kanal tako da je dostupan.
4.	Vladimir Stanković - Deda Bor	D1	2-4. april 2015.	Na Tviteru se pojavio lažni profil Vladimira Stankovića, blogera poznatog kao Deda Bor. Lažni profil je bio aktivan od 2-4. aprila 2015. i od tada nije tvitovao.
5.	Saša Janković	D2	april 2015.	Tokom aprila se na Tviteru pojavio <i>hashtag</i> #SalePrangija, koji aludira na pištolj Zaštitnika građana Saše Jankovića kojim se njegov prijatelj Predrag Gojković ubio pre više od 20 godina. U brojnim tvitovima se Janković poziva da podnese ostavku, traži se "istina" o slučaju, mediji se optužuju za cenzuru pisma porodice Gojković, čime se stvara atmosfera linča.

E. Pozivanje posrednika na odgovornost

Prema [Zakonu o elektronskoj trgovini](#), pružaoci usluga informacionog društva ne mogu biti pozvani na odgovornost za sadržaje na njihovim platformama ukoliko nisu inicirali prenos elektronske poruke, birali podatke, menjali sadžaj ili odabrali primaoca. U zavisnosti od toga kakve su njihove mogućnosti, digitalne platforme pružaju različite opcije svojim korisnicima za postavljanje tzv. sadržaja trećih strana (*third-party content*). Najpoznatiji i najčešći oblik sadržaja trećih strana su komentari korisnika na informativnim portalima.

U periodu od januara do aprila 2015. godine nismo zabeležili ovakve slučajeve, iako postoji jedan primer koji bi trebalo spomenuti. Naime, portal Mondo je pisao o [slučaju](#) sajtova za oglase na kome su reklamirana prostitucija oglasibeograd.com i goglasi.com. Nakon što su novinari

Monda kontaktirali administratora sajta oglasibeograd.com povodom spornih oglasa, sajt je ugašen zbog zloupotreba kojih je bilo previše. Sada na domenu oglasibeograd.com stoji [poruka](#) u kojoj se između ostalog navodi da nije postojala mogućnost da se oglasi konstantno proveravaju i prečišćavaju. Vlasnik drugog sajta koji je imao problema sa oglasima za prostituciju izjavio je za Mondo da je “odgovornost za sadržaj na strani izvornog vebsajta, te bi oni trebalo da moderišu šta se postavlja na njihovim portalima”.

F. Blokiranje i filtriranje sadržaja

Kada govorimo o tehničkim merama koje se primenjuju da bi se onemogućio pristup određenom sadržaju ili servisu na Mreži, najčešće je reč o filtriranju i blokiranju po različitim kriterijumima (domen, ključne reči i sl). Iako u Srbiji ovakve mere za sada nisu rasprostranjene, treba se podsetiti [pokušaja](#) uvođenja obaveznog blokiranja inostranih sajtova za igre na sreću iz decembra 2014. godine, od čega se ipak odustalo posle reakcije Share Fondacije.

Međutim, NUNS je upozorio javnost i [izrazio protest](#) zbog cenzorskog poteza opštine Bujanovac, koja je zaposlenima u opštinskoj upravi blokirala pristup portalu Tituli (titulli.com), na jugu Srbije veoma posećenom sajtu na albanskom jeziku. Glavni i odgovorni urednik portala Arđent Goga tvrdi da vlasti u Bujanovcu diskriminišu ovaj medij od njegovog osnivanja, da ne dobijaju novac iz opštinskog budžeta namenjen za informisanje, kao i da se novinari Titulija ne pozivaju na konferencije za štampu lokalnih vlasti.

Ostali slučajevi

Za kraj smo ostavili pregled slučajeva koji se ne mogu bez ostatka svrstati u opisane kategorije povreda, ali su zanimljivi sa aspekta opšteg stanja prava i sloboda u srpskom Internet prostoru. Takve slučajeve je važno pratiti zbog daljeg razvoja situacije i mogućih povreda prava i/ili interesa u narednom periodu.

Nezavisno društvo novinara Vojvodine (NDNV) osudilo je [fizički napad](#) na reportera portala 021.rs, koji je fotografisao saobraćajni udes u Novom Sadu. Tom prilikom je na njega nasrnuo jedan od učesnika u udesu, koga su prisutni policajci ipak uspeli da smire. “Javnosti je potrebno poslati jasnu poruku da se nasilje nad medijskim poslenicima neće tolerisati, te uvažiti činjenicu da se napad na novinara u našem krivičnom zakonodavstvu tretira kao napad na službeno lice”, navodi se u saopštenju novinarskog udruženja.

Prema pisanju Blica, sa Jutjuba je [uklonjen](#) spot albanskog repera Arijana Agušija za pesmu “Puška slobode”, u kome je prikazano ubijanje srpskih policajaca. Gradonačelnik Severne Mitrovice Goran Rakić je ukazao na to da spot i pesma direktno pozivaju na nasilje, ne samo prema Srbima već i prema “domaćim izdajnicima”.

Sa Jutjuba je uklonjen [snimak](#) na kome se vidi kako beogradska Komunalna policija [liscama vezuje putnicu](#) koja nije imala autobusku kartu. Komunalna policija je [najavila](#) podnošenje krivične prijave protiv osobe koja je snimala incident tvrdeći da su snimanje i distribucija snimka krivična dela. Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti Rodoljub Šabić je [izjavio](#) da takva reakcija Komunalne policije nije primerena ni opravdana.

Učenica Karlovačke gimnazije koja je izbačena iz škole zbog šaljivih fotografija na Instagramu [vraćena](#) je na nastavu po nalogu Pokrajinskog sekretarijata za obrazovanje. Direktorica škole Slavica Šokica je najavila žalbu na odluku da se devojčica vrati u školu. Pokrajinski sekretarijat je [zatražio](#) smenu Šokice sa pozicije direktora gimnazije, koja je ubrzo po smeni [postavljena](#) na mesto v.d. direktora. Učenica je u međuvremenu prešla u novosadsku Gimnaziju "Laza Kostić".

Damjan Pavlica, bloger i bivši novinar portala E-novine, [pisao](#) je na svom blogu o pritisku izdavača koji trpi zbog objavljivanja knjige o Drugom svetskom ratu. Advokat izdavačke kuće mu se javio zbog "povrede ugovornih obaveza", tražeći naknadu štete. Naime, izdavač je tražio da Pavlica isplati troškove štampanja knjige, čija je prodaja navodno značajno opala zbog toga što je knjiga dostupna onlajn. Pavlica u [odgovoru](#) navodi da je knjiga na njegovom blogu objavljena pre štampanog izdanja, odnosno pre nego što je bilo kakav ugovor potpisan.

Treba pomenuti i sukob organa lokalne samouprave i građanina Aleksandra Gvozdena u vezi sa [korišćenjem imena opštine Aleksinac](#), odnosno domena sajta aleksinac.net. Kako je Gvozden objasnio, opštinska uprava mu se pre više od dve godine obratila i napomenula da mora da traži dozvolu opštine kako bi mogao da koristi naziv "Aleksinac" u domenu. Poslao je zahtev za odobrenje, uz dodatni predlog da opština izdvoji novac za finansiranje sajta, koji bi onda bio registrovan kao javno glasilo. Veoma je čudno da su i Opštinsko veće i Skupština opštine Aleksinac odbili Gvozdenov zahtev, dok je Komunalna inspekcija donela rešenje o zabrani korišćenja imena Aleksinac u domenu.

Dnevni list Blic je pisao o maloletnicama koje su [pozvane](#) na saslušanje u MUP u pratnji roditelja zbog njihovih obnaženih fotografija koje su postavljale na Fejsbuk. Tužilaštvo za visokotehnološki kriminal je povodom ovog slučaja [pokrenulo](#) istragu. Na njihovim profilima su se nalazile brojne neprimerene poruke, slike, čak i komentari punoletnih muškaraca.

Suđenje lideru pokreta SNP Naši Ivanu Ivanoviću zbog objavljivanja [spiska "najvećih srbomrzaca"](#) na sajtu te organizacije [nastavljeno](#) je 29. aprila u Višem sudu u Beogradu. Saslušana je istoričarka Latinka Perović, koja nije želela da se pridruži krivičnom gonjenju Ivanovića jer se nije osetila ugroženom što se njeno ime našlo na spisku, rekavši da nije dobijala pretnje zbog toga.

Zaključak

U ovom periodu monitoringa i dalje je prisutan veliki broj slučajeva bez adekvatne reakcije nadležnih organa, što se naročito vidi na primerima tehničkih napada kojima su izložene gotovo iste mete. Ipak, u određenim slučajevima primećena je i inicijativa državnih organa, što je ohrabrujuće. Share Fondacija ovim putem apeluje na državne organe da se ozbiljnije pozabave otkrivanjem počinitelaca tehničkih napada na onlajn medije, kako bi se poslala jasna poruka da oni ne mogu da prođu nekažnjeno, naročito ako je reč o ozbiljnim upadima, poput onog koji se u aprilu dogodio portalu Teleprompter.

Takođe, preporuka za sve koji žele da sačuvaju integritet svojih naloga na Mreži, a naročito za onlajn medije, blogere i aktiviste, jeste da podignu nivo bezbednosti i [poboljšaju bezbednosne prakse](#). Koraci nisu previše komplikovani - vodite računa o hosting provajderu, koristite komplikovane šifre i menjajte ih često i podesite dvostruku verifikaciju pristupa gde god je to moguće. Ako vam se bila šta u vezi sa vašom platformom ili nalogom učini sumnjivim, odmah kontaktirajte vašu tehničku podršku. Naravno, Share Fondacija će nastaviti da pruža tehničku i pravnu pomoć svima koji za to pokažu interesovanje, kako bi se budući sajber napadi što uspešnije predupredili i njihove posledice ublažile.

Odnos slobode izražavanja i digitalnog identiteta je još jedan izazov za celu onlajn zajednicu. Poštovanje ličnih prava mora biti u fokusu zaštite, bilo da je reč o običnim građanima ili profesionalnim novinarima. Reakcije državnih organa ne bi trebalo da budu selektivne i da se u zavisnosti od aktera zakon primenjuje manje ili više efikasno, kao što smo videli na primeru prekršajne prijave protiv Telepromptera. Treba obratiti posebnu pažnju na sofisticirane i manje tehnički zahtevne strategije, kao što je lažno predstavljanje i biti obazriv koje informacije odajete u onlajn komunikaciji.

Monitoring izveštaj su podržali Ambasada Kraljevine Holandije u Beogradu, Fondacija za otvoreno društvo, Srbija i Civil Rights Defenders

Kingdom of the Netherlands

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

